

Toespraak door Jan Peumans Vlaams Parlementsvoorzitter

25 februari 2011

Toespraak tot de Turkish Belgian Professionals

Geachte aanwezigen,
Geachte mevrouw Consul,

Sta mij toe alvorens aan mijn uiteenzetting te beginnen enkele woorden van dank uit te spreken.

Allereerst wil ik de Turkish Belgian Professionals, en dan vooral voorzitter Yunus Altintas, bedanken voor deze uitnodiging. Ik krijg niet vaak de kans om voor zo'n internationaal, gemotiveerd en dynamisch publiek mijn visie over Vlaanderen en zijn toekomst uiteen te zetten. Dit is voor mij dan ook een enorme eer.

De kans om die visie te mogen delen met de Turkse consul komt nog minder vaak voor. Mijn dank gaat dan ook uit naar mevrouw de consul, omdat zij de tijd vrij maakte om hier aanwezig te zijn.

En tenslotte zou ik u willen bedanken. Voor uw aanwezigheid. Voor uw interesse. En voor uw aandacht. Het verhaal dat ik zal brengen, zal misschien niet steeds eenvoudig zijn, en naar verluid ben ik een nogal hectische spreker. Ik bied dan ook op voorhand mijn excuses aan mocht u mij niet meer kunnen volgen. En dat geldt ook voor de tolken hier aanwezig, wie ik eveneens zou willen bedanken voor de ondankbare taak die op hen wacht.

En dan zou ik mij vanavond ook een tweede keer willen excuseren. Vele hier zullen ongetwijfeld mijn flater in het spelprogramma 'De Pappenheimers' herinneren. Het is zelfs de aanvankelijke reden waarom ik werd uitgenodigd om voor u te mogen spreken.

Op de vraag welk volk Voltaire het meest verwerpelijk vond, de joden, de Turken of de Vlamingen, antwoordde ik met een grapje: de Turken. Ik kende het citaat van Voltaire, en ik wist het juiste antwoord, met name de joden. Aangezien ik net daarvoor een misverstand had met de Joodse gemeenschap, gaf ik dat antwoord liever niet om niemand voor het hoofd te stoten. Laat mij zeggen, in dat opzet ben ik faliekant mislukt.

Het was een quizvraag waar geen goed antwoord op mogelijk was, en ik besef nu dat ik beter had gezwegen. Het was nooit mijn bedoeling om de Turkse gemeenschap te schofferen, en ik excuseer mij dan ook hierbij opnieuw voor u. Ik heb het diepste respect

voor het Turkse volk en de Turkse cultuur, net zoals ik respect heb voor elk volk en zijn cultuur.

Overigens heeft Voltaire weldegelijk lelijke dingen gezegd over de Turken, net zoals over vele andere volkeren. Fijnzinnig was Voltaire nu eenmaal niet. Uw voorvaders noemde hij bijvoorbeeld 'barbaarse usurpatoren'.

Dat lijkt nogal een straffe uitspraak, maar men moet het in zijn historische context bekijken. Europa en het Ottomaanse Rijk streden toen om de macht over Centraal-Europa, de Balkan en de Middellandse Zee. In gans Europa werden de Turken afgeschilderd als bloeddorstige barbaren. Een unfair en racistisch beeld, dat vooral diende om oorlogen tegen het Ottomaanse Rijk en de Europese expansiepolitiek in Noord-Afrika goed te praten. Maar aan de andere kant bestond ook het evenzeer foutieve Europese beeld van het sensuele en wulpse Turkije, de erotische sfeer van het occidentalisme van Eugène Delacroix of Dominique Ingres.

Het typeert de eeuwenoude relatie tussen Europa en Turkije. Een relatie die steeds schipperde tussen fascinatie en angst. Fascinatie voor de rijke Turkse cultuur en levenswijze, angst voor de Ottomaanse overheersing in Europa. Tot op de dag van vandaag vinden we restanten van die dubbele Europese houding terug.

De fascinatie voor de pracht van Turkije, voor de natuurlijke schoonheden en de wonderlijke bouwwerken. Meer dan 30 miljoen toeristen bezoeken jaarlijks Turkije, en dat is volkomen terecht. Ik kan het mijn landgenoten enkel aanraden. Maar er is ook de fascinatie voor de Turkse economie. Volgens OESO-cijfers zal Turkije de komende jaren een economische groei kennen van 6,7%. Dat is het hoogste cijfer van alle landen OESO-landen!

In de rangschikking van landen naar Bruto Nationaal Product staat Turkije op de 17de plaats, als je de landen van de eurozone bij elkaar optelt, zelfs op de 10de plaats. Turkije heeft een jonge en groeiende bevolking, de economie en wetgeving zijn geharmoniseerd met de Europese regelgeving wat handelsrelaties vergemakkelijkt, het land ligt zeer strategisch en heeft gedreven ondernemers met een sterke industriële en technologische knowhow. Kortom, Turkije is een opkomende wereldeconomie.

En toch die vrees. Die vrees voor het grote Turkije, met zijn 72 miljoen inwoners. Die vrees voor een land dat tegelijkertijd zo Europees is, en toch zo vreemd. Die vrees dat met de toenadering tussen Turkije en Europa, wij zullen veranderen. Dat we onze identiteit zullen verliezen. Dat we niet meer zullen zijn wie we zijn. Een vrees die ook in Turkije leeft. Toen de Eurobarometer peilde naar de houding van de Turkse bevolking tegenover de toetreding tot de Europese Unie, sprak 53% van de Turken de vrees uit dat ze hun taal zouden verliezen, terwijl nog eens 49% vreesde voor het verlies van de nationale identiteit en cultuur. Die cijfers tonen aan hoe belangrijk identiteit voor ons is.

En toch zijn er intellectuelen die zeggen dat identiteit vijandig is aan democratie. Zij stellen dat wij moeten afstappen van identiteit.

Dat als we dat niet doen, we onvermijdelijk uitkomen bij tegenstellingen, conflicten en geweld. Zeker in Vlaanderen hoort men dat vaak, omdat hier een partij, wiens naam ik niet zal vernoemen, Vlaming zijn verbond met racisme.

Maar wat is dat, Vlaming zijn? Taal? Wij spreken Nederlands, maar toch zijn wij geen Nederlanders. Een gevoel? En de Vlaming die zich Belg voelt? Afkomst? En alle Vlamingen van Turkse en Marokkaanse afkomst dan? Territorium? Wat met Frans-Vlaanderen of Zeeuws-Vlaanderen? De vraag wat Vlaming zijn nu precies is, de vraag naar identiteit, is bijzonder lastig. Men kan zo'n complex begrip niet simpelweg definiëren.

En toch hebben wij allemaal een identiteit, zelfs diegene die ontkennen dat ze er een hebben. Identiteit komt dan ook voort uit onze eigen natuur. De mens is biologisch gericht op het vormen van groepen. Het zit in ons. Neem de tv-serie 'Expeditie Robinson', in Turkije bekend als 'Survivor'. Zet mensen die elkaar totaal niet kennen samen, geef ze een vlag en binnen een dag heb je groepen: kamp Noord versus kamp Zuid. En als men in het programma die twee groepen uiteindelijk samensmelt, blijven de oude groepsverbanden van Noord en Zuid bestaan. Groepsvorming ontstaat spontaan.

Wij zijn echter geëvolueerd. De groep heeft een culturele invulling gekregen, en is daardoor een gemeenschap geworden. En later kreeg die culturele gemeenschap een politieke invulling, en werd het een natie. Niet langer God was de oorsprong van de seculiere macht, maar het volk. Dat vormt de basis voor het principe van de volkssoevereiniteit.

Nationalisme en democratie gaan dus hand in hand. Aan een Turks publiek moet ik dat

eigenlijk niet uitleggen, u beseft allemaal hoe belangrijk Mustafa Kemal Atatürk voor de Turkse staat is geweest.

Identiteit komt dus voort uit onze natuurlijke drang om gemeenschappen te vormen. Maar wat is dat dan, zo'n gemeenschap? Wat betekent het bijvoorbeeld om Vlaming te zijn? Ik vraag het u, want ik zou het zelf ook niet kunnen zeggen. Katholiek zijn? Honderd jaar geleden misschien, vandaag niet meer. Nederlands spreken misschien? Absoluut, zeer zeker. Maar honderd jaar geleden was dat veel minder belangrijk. Friet met stoofvlees en bier dan? Toch alleen maar als afwisseling in ons wekelijks menu van lasagne, nasi goreng, couscous en kebab. Onze gemeenschap evolueert voortdurend, dus onze identiteit evolueert voortdurend, en dat is maar goed ook.

Toch kan men er niet onderuit dat er wel een aantal randvoorwaarden bestaan waaraan een gemeenschap moet voldoen wil deze een duurzaam en betekenisvol verband zijn tussen de individuen die de gemeenschap uitmaken.

De gemeenschap moet een naam hebben, een grondgebied, al was het maar een beloofd land, een gedeeld cultureel patroon dat een band scheidt en een gedeeld verleden. Of toch tenminste het idee dat men een verleden met elkaar deelt, dat de geschiedenis iets is dat ons als gemeenschap gevormd heeft. Al deze randvoorwaarden kan men vaststellen. Het zijn objectieve feiten. Er is een naam, of die is er niet. Er is het idee van een gedeelde geschiedenis, of die is er niet. Er is een grondgebied of er is er geen. Er is een cultureel patroon of niet.

Maar toch is dat niet voldoende. Deze randvoorwaarden zijn waardeloos zonder toevoeging van één cruciale factor: met name de wil om een gemeenschap te vormen.

Ik kan niet genoeg benadrukken hoe essentieel die laatste factor is. Die wil om een gemeenschap te vormen. Ik ga er geen doekjes om winden: er bestaan vormen van nationalisme die niet tot aanbeveling strekken. Identiteit wordt ook gebruikt door mensen met zeer onfrisse bedoelingen. Mensen die willen uitsluiten. Die identiteit beklemtonen niet zozeer om te bepalen wie zij zijn, maar vooral wie zij niet zijn. Die identiteit op zo'n manier definiëren dat wie er niet bij mag steeds arm is, er anders uitziet, of een andere godsdienst heeft; en die vervolgens als zondebok kan worden aangeduid.

Mensen die identiteit op zo'n manier gebruiken, zijn meestal net dezelfde mensen die zeggen dat een identiteit eeuwigdurend is, onveranderbaar en alle andere identiteiten van klasse, geslacht, regio, artistieke smaak enzovoort overstijgt. Het soort mensen die zeggen dat een identiteit exclusief is, alleen maar voor diegene die toevallig in die gemeenschap zijn geboren. Het is net dat soort onzin dat het debat over identiteit vervuult. Het soort onzin waartegen we ons steeds moeten verzetten.

Een identiteit staat immers niet in graniet gebeiteld, zoals sommige ons willen doen geloven. Leden van een gemeenschap herinterpreteren in een impliciete dialoog voortdurend hun identiteit doorheen wisselende historische en sociale contexten. Een dergelijke dialoog is impliciet omdat de leden van de gemeenschap elkaar nooit persoonlijk kunnen kennen, en hun mediërende communicatie verloopt via massamedia als boeken, kranten, tееvee en internet. Ze vormen dus een 'verbeelde gemeenschap' omdat zelfs de leden van de kleinste natie elkaar niet kennen, elkaar nooit zullen ontmoeten of van elkaar horen, en zich toch beschouwen als één gemeenschap. En door die identiteit voortdurend te herinterpreteren en te herdefiniëren, past de gemeenschap zich aan en zorgt zij voor haar overleven. Een gemeenschap die haar identiteit verabsoluteert is immers zo goed als ten doden opgeschreven.

Vandaag leven er meer dan 230.000 mensen van Turkse afkomst in België. De meeste van deze mensen zijn hier geboren, en wonen hun hele leven al hier. Zij maken onlosmakelijk deel uit van onze gemeenschap, en de Turkse cultuur werd zo een wezenlijk aspect van onze samenleving. Het is de gemeenschap zelf die haar identiteit scheidt doorheen een constant proces van zelfdefiniëring en herinterpretatie. Vlaanderen, en Europa, bevindt zich

nu in zo'n proces van herdefiniëring. Impliciet zijn wij onze identiteit met elkaar aan het heronderhandelen. En dat zorgt voor ongerustheid en angst. Ongerstheid over de uitkomst van dat proces en angst voor identiteitsverlies.

Ik ben er evenwel van overtuigd dat wij als gemeenschap sterker en hechter uit dit proces zullen komen. Er zal een dag zijn dat wij niet langer spreken van allochtonen en autochtonen, maar van Vlamingen, al dan niet van Turkse of Marokkaanse afkomst. Een dag dat mensen de islam niet meer bekijken als een vreemde bedreiging, maar als een onderdeel van onze Vlaamse gemeenschap. Een dag dat wij ons allemaal, los van afkomst en overtuiging, beschouwen als leden van dezelfde gemeenschap.

Op dit eigenste moment, hier, in deze zaal, zijn wij onze identiteit aan het heronderhandelen. U bent bereid te luisteren naar mijn discours over identiteit.

U werkt en investeert in Vlaanderen, in haar gemeenschap, in uw gemeenschap. U ondersteunt onze economie. En daardoor alleen al bent u een klein, maar onmisbaar onderdeel van de gemeenschap die wij willen vormen. Mensen, Hadisé, Kader Gürbüz en ons eigen N-VA-Kamerlid Zuhail Demir zijn net zoals u rolmodellen voor zoveel jonge Vlamingen van Turkse afkomst. U toont dat wij samen een gemeenschap kunnen vormen. Dat wij samen die Vlaamse gemeenschap kunnen verbeelden. Dat zich Turk voelen en zich Vlaming voelen niet tegengesteld zijn, maar elkaar perfect kunnen aanvullen.

Geachte aanwezigen,

Alles wat is, had anders kunnen zijn. Sommige mensen vinden dat een bedreigende gedachte, ik zie daar oneindig veel opportuniteiten in. Want het betekent dat wij onze gemeenschap en onze identiteit zelf kunnen vorm geven.

Daarom is het mijn mening dat wij geen enkele schroom moeten hebben om culturele elementen in ons identiteitsdenken in te bouwen. Een gemeenschap moet zichzelf kunnen vrijwaren. Wij mogen aan nieuwkomers vragen om Nederlands te leren. Als wij samen willen leven, moeten wij elkaar ook verstaan. Dat is fundamenteel.

De Amerikaanse antropoloog en politicoloog Benedict Anderson stelt in zijn baanbrekend boek 'Verbeelde Gemeenschappen' niet voor niets dat taal geen instrument tot uitsluiting is, maar tot insluiting. Iedereen kan een taal leren, met als enige beperkingen dat iemand misschien nooit een taal perfect kan leren of alle talen kan kennen.

Wat wij niet mogen doen, is elementen in ons identiteitsdenken inbouwen die men niet kan verwerven, en die dus per definitie mensen uitsluiten. Wij mogen nooit mensen beletten volwaardig lid te worden van onze gemeenschap. Wij mogen nooit vragen dat iemand zijn godsdienst afwerpt om Vlaming te worden. Wij kunnen alleen vragen om die godsdienst op zo'n manier te beleven dat zij past in onze publieke cultuur. Wij mogen nooit vragen dat iemand zijn afkomst loochent om Vlaming te worden, we kunnen enkel vragen om samen met ons één gemeenschap te vormen. Wij mogen nooit vragen dat iemand de cultuur van zijn voorouders verwerpt om Vlaming te worden. Wij kunnen alleen vragen om met die cultuur onze gemeenschap te verrijken.

Ik ben er van overtuigd dat zolang wij allen de wil formuleren om samen die gemeenschap te vormen, te verbeelden, wij zullen slagen. 'Deze natie dienen, daar komt geen einde aan.', zei Mustafa Kemal Atatürk. Ik kan zo'n groot man enkel parafraseren. Deze gemeenschap vormen, daar komt geen einde aan.

Ik dank u.